

gaard selv pointerer - et klart gravitationsfelt, der er katalysator i værket, og som især udfoldes fra og med § 24. Det er problemet om kristendommens opkomst, som for Nietzsche er historien om, hvordan kristendommens historie lige fra korsdøden er "den gradvise, stadig grovere misforståelse af en oprindelig symbolik" (§ 37) jf. den før nævnte modstilling af Jesus og Paulus. Efter endt læsning må læseren således vente i uforløst spænding på den annoncerede efterfølger, der tager fat på de paragraffer, der fra et teologisk perspektiv er det afgørende tyngdepunkt i *Antichrist*, da det komplekse og tvetydige i Nietzsches vurdering og fortolkning af kristendommen her står skarper end måske noget andet sted i forfatterskabet.

Men en bog kan kritiseres for værre ting end, at man som læser ikke kan vente på efterfølgeren! Og lad dette være ment som en anbefaling af dette meget grundige og perspektivrige studie i *Antichrist*, der til fulde formår at vise, at *Antichrist* er et værk, der byder på et så rigt stof til filosofisk-teologisk eftertanke, at det bør spille en fremtrædende rolle i fortolkningen af Nietzsches sene tænkning.

Iben Damgaard

David Bugge

Løgstrup og litteraturen. Løgstrup Biblioteket. Århus: Klim 2009. 452 s. Kr. 349.

Forskjellige former for skjønnlitteratur spiller en viktig rolle i K.E. Løgstrups forfatterskap. Mange har kommentert og diskutert dette, men ingen har undersøkt Løgstrups bruk av skjønnlitteraturen i hele dens bredde – før David Bugge nå legger en nesten heldekkende studie på bordet, basert på en grundig gjennomgang av så vel publisert som upublisert materiale.

Boken har tre hoveddeler. I den første delen, "Litteraturen som faglig forbundsfelle" (s. 29-68) tar Bugge for seg det Løgstrup har skrevet om litteraturens betydning for filosofisk-teologisk arbeid. I den andre og største delen, "Litterære gener og værker" (69-348) går han igjennom Løgstrups bruk av skjønnlitteraturen i praksis. Materialet ordnes ut fra genrene: romanen, skuespillet, poesien, barnelitteraturen og pornografien. De forskjellige forfatterne han har arbeidet med, behandles så under den genren der de hører hjemme. Denne måten å disponere stoffet på, medfører at det også i denne delen kommer tekster som handler om litteraturens betydning mer prinsipielt, men nå altså med henblikk på bestemte sjangere. Om pornografien fortjener sin plass under denne synsvinkel kan riktignok diskuteres. Artikkelen "Pornografi og etik" er imidlertid interessant når det gjelder Løgstrups syn på seksualitet, og Bugge har her som andre steder fulgt det prinsippet at tvilen kommer teksten til gode: han tar den med.

I den tredje og siste delen setter Bugge fokus på forholdet mellom litteratur og etikk (s. 349-376), før han avslutter med en epilog om litteraturens uunnværlighet (377-386). Helt til slutt kommer imidlertid ikke bare en om-

fattende liste over primær- og sekundærlitteratur, men også – svært fortjenestefullt – en oversikt over alle de forfatterne og verkene som er omtalt i Løgstrups publiserte og upubliserte materiale, basert på Løgstruparkivets regi-strant. Det viser seg at Løgstrup slett ikke nøyde seg med henvisninger til et lite utvalg av forfattere, slik noen har ment. Bugge kan telle seg frem til mer enn hundre skjønnlitterære forfattere som Løgstrup gjør bruk av!

Bugge vil først og fremst presentere og dokumentere Løgstrups faktiske omgang med skjønnlitteraturen i praksis. Han referer derfor svært utførlig fra Løgstrups egne referater, og når han ikke synes at disse er utførlige nok, supplerer han med egne innspill og forklaringer. Det gjør teksten lett å lese, og Bugges egen skriveglede smitter ofte over på leseren. Som helhet betrak-tet kunne man imidlertid ønsket seg en litt strammere komponert bok med et skarpere fokus på de sentrale poengene. De er der – for all del – men de vannes litt ut.

Boken er skrevet slik at de enkelte kapitlene kan leses for seg, og det gjør den særlig verdifull som referanseverk. Men det fører også til en fremstil-lingsform som er mer preget av addisjon enn av systematisk progresjon og tankeutvikling. Bugges systematiske anliggende er likevel tydelig nok. Han vil vise at skjønnlitteraturen slett ikke bare er en illustrasjon til Løgstrups fi-losofiske tanker og begreper, men at det tvert imot er gjennom arbeidet med skjønnlitteraturen at mange av disse begrepene og ideene utvikles. Slik sett blir boken også en fin innføring i sentrale deler av Løgstrups fenomenologi.

Løgstrups litteraturteoretiske overveielser viser at denne bruken av skjønnlitteraturen ikke er tilfeldig, men uløselig forbundet med hans tenke-måte som sådan. De stedene der Bugge ikke bare gjør rede for Løgstrups bruk av skjønnlitteraturen, men også diskuterer og kritiserer den, kommer innvendingene alltid på basis av en grunnleggende enighet. Kritikken kom-mer når Løgstrup ikke er helt på høyden med seg selv. Ikke minst i disse passasjene viser Bugge at også han er svært godt innlest på det skjønnlitteræ-re feltet.

Selv om boken tematisk sett er begrenset til Løgstrups litterære estetikk og litteraturkritikk, kunne Bugge med fordel ha trukket noen flere linjer også til andre deler av Løgstrups estetikk, og blant annet satt de sansefilosofiske aspektene mer i fokus. Da ville også forskjellene mellom Løgstrup og Heidegger blitt tydeligere, for så vidt som Løgstrup mente at Heidegger overså sansningen til fordel for historisiteten, og dermed – feilaktig – gjorde all estetisk opplevelse språklig. Spørsmålet er om ikke dette markerer et egenartet trekk også ved Løgstrups omgang med det språklige, og settes fo-kus her, blir blant annet Løgstrups behandling av Harry Martinsons *Aniara* langt mer signifikant enn tilfellet er i Bugges fremstilling, der den henvises til registeret. Men la nå ikke dette skygge for at David Bugge har gitt oss et kjærkomment standardverk om Løgstrup og litteraturen.

Svein Aage Christoffersen